

Tolkene i Akademikerforbundet: Innspill til Representantforslag 199 S (2021–2022).

Tolkene i Akademikerforbundet (TiA) er et eget fag- og interessefellesskap i Akademikerforbundet for tolker. Akademikerforbundet organiserer personer med minimum tre års universitets- eller høyskoleutdanning, og er en del av Unio. TiA har sitt utgangspunkt i Tolkeforbundet, som i 40 år var interesseorganisasjonen for tolker for døve, hørselshemmede og personer med døvblindhet.

Med utgangspunkt i vår historikk ønsker TiA å starte med å kommentere den innledende gjennomgangen av bakgrunnen for representantforslaget. Av denne fremgår det at det har vært mange konflikter og mye uro i tilknytning til tolketjenesten. Etter TiAs mening skyldes dette i stor grad at Nav tolketjenesten baserer seg på bruk av innleide frilanstolker. Disse har Nav definert som selvstendige oppdragstakere, slik at de dermed står utenfor Arbeidsmiljøloven og er fratatt alle sosiale rettigheter – deriblant til feriepenger, sykepenger, tjenstepensjon og forsikring. Dette til tross for at de inngår i den normale tjenesteleveringen, utfører den samme jobben som ansatte tolker ved Nav tolketjenesten, forholder seg til mye av det samme reglementet som ansatte og i stor grad også styres av Nav som om de var ansatte.

Navs egen statistikk viser at frilanstolkene utfører nesten 75 % av alle tolketimer Nav tolketjenesten leverer. Nav baserer altså velferdstjenesten tolking for døve, hørselshemmede og personer med døvblindhet på løsarbeidere, noe som ikke er i tråd med verken grunnbemanningslæren eller forbudet mot bruk av nulltimerskontrakter. I tillegg styrer som sagt Nav i stor grad frilanstolkene som om disse skulle vært ansatte, og bryter dermed med norsk lovs skille mellom selvstendige oppdragstakere og arbeidstakere.

Navs organisering av tolketjenesten – der $\frac{3}{4}$ av tolketjenestens tjenester altså dekkes av løsarbeidere på nulltimerskontrakter – gjør det vanskelig for Nav tolketjenesten å oppfylle sin oppgave med å "sikre at døve, døvblinde og hørselshemmede får rett tolk til rett tid". Uten styringsrett og med svært mangelfull oversikt over tolkenes kompetanse, sier det seg selv at "rett tolk til rett tid" kun blir en floskel uten innhold. Dette gjenspeiles også i det faktum at Nav tolketjenesten utelukkende måles på dekningsgrad – altså hvor mange av de bestilte oppdragene som dekkes med tolk – og ikke på kvaliteten på tjenesten. At et oppdrag blir dekket, innebærer ikke at det nødvendigvis blir verken riktig eller godt dekket. Dette er blitt mer aktuelt etter som Nav i stadig større grad krever at ansatte tolker skal kunne "beherske alle tolkemeter". Dette innebærer at én og samme tolk skal kunne både tegnspråktolke, skriveolke, ledsage, utføre haptisk tolking og tolke med TSS innen alle fagfelt og på alle arenaer. Dette går ut over kvaliteten på tjenesten, og dermed en forringelse av tilbudet til de som i følge folketrygdloven har en personlig rettighet til tolk fra Nav tolketjenesten.

I representantforslagets bakgrunn hevdes det at turnusordningen er fjernet. Dette mener vi ikke er korrekt, fordi det rett og slett aldri har eksistert noen turnusordning. De ulike tolketjenestene har rett nok innført ulike arbeidstidsordninger, men etter det vi er kjent med er det ingen som har innført en fullverdig turnusordning der tolkene får den kompensasjonen de har rett på for turnusarbeid eller overtid. I stedet benyttes det forskjøvet arbeidstid eller forlengede arbeidsdager deler av uken. Slik undrar Nav seg de økte utgiftene som en reell turnusordning eller bruk av av overtid innebærer, samtidig som det også gir mindre insentiver til at ansatte tolker ønsker å gå inn i slike ordninger eller påta seg ekstra oppdrag utenfor normal kontortid. TiA mener derfor at de problemene som rettighetsinnehaverne opplever med å få tolk, ikke nødvendigvis vil bedres med å styrke deres rettigheter til tolk. Disse rettighetene står etter vår mening allerede svært sterkt. Det som derimot er årsaken til Navs manglende levering av tolketjenester, er blant annet for dårlig tilgang til godt kvalifiserte tolker grunnet en kombinasjon av for få ansatte tolker og en avhengighet av en frilanstolkordning som i all hovedsak er ulovlig i både omfang og organisering.

For å bedre tilgangen på tolk, mener TiA at det er helt nødvendig at Nav gis bedre rammebetingelser med tilstrekkelige ressurser til å følge opp sin tildelte oppgave med å levere "rett tolk til rett tid". Samtidig må Nav innse at de også er nødt til å følge norsk lovgivning for arbeidslivet. Dette mener vi kommer inn under det første forslaget om å be Stortinget komme "med forslag til en ny organisering av tolketjenesten". TiA mener at et slikt forslag blant annet bør ta inn i seg at

- det må tilføres flere faste tolkestillinger til Nav tolketjenesten, som i stor grad må øremerkes spesialiserte tolker (rene tegnspråktolker, skrivetolker, tolker for personer med døvblindhet og tegnspråk- og skrivetolker med engelsk som aktivt tolkespråk)

- tolking i arbeidsliv og høyere utdanning må dekkes med fast ansatte eller midlertidig ansatte frilanstolker med den nødvendige spesialkompetansen. I dag dekkes dette i stor grad ved at Nav tilknytter seg frilanstolker gjennom såkalte "tilleggsavtaler", som i henhold til en uttalelse fra sivilombudet i realiteten er å regne som ansettelseskontrakter og dermed ulovlige.

- det må fremforhandles en særavtale for tolkene ansatt ved Nav tolketjenesten.

- frilanstolkene må gis forhandlingsrett.

Når det gjelder forslag 2 i 199 S, er TiA helt enige med forslagsstillerne i at det er behov for å bedre mulighetene for tilbakemelding fra innbyggerne som benytter tolketjenesten. Per i dag må slike tilbakemeldinger gå gjennom Navs "Klage på service". Denne tjenesten er lite egnet til å involvere innbyggerne i utviklingen og evalueringen av tolketjenesten, og TiA støtter derfor forslaget. Om dette skal skje gjennom eksisterende ombudsfunksjoner eller gjennom et eget ombud, er vi mer usikre på. Men vi vil understreke at behandlingen av klager på tolketjenester krever inngående tolkefaglig forståelse.

I forslaget bes det videre om at regjeringen utreder "innholdet i og innføringen av en femårig masterutdanning i tegnspråk". TiA vil her peke på at det er et stort behov for en toårig masterpåbygning med fokus på tolking generelt. Samtidig er vi bekymret for at en slik toårig master vil ende som en "staffasje uten innhold" for tolker i Nav med mindre det gjennom særavtale med ansatte tolker og forhandlinger med frilanstolkene gis muligheter for differensiert godtgjørelse som økonomisk premierer denne typen svært viktige videreutdanning.

Som siste punkt i representansforslaget bes det om at regjeringen gjennom nødvendig lovforslag sikrer at arbeidsgiveres utgifter til tolketjenester fullfinansieres av staten, og at retten til å velge tolk legges til den som skal bruke tjenesten. TiA støtter fullt ut den første delen av dette forslaget, og mener dette er nødvendig for å sørge for muligheter for arbeid og ansettelse for tegnspråklige og personer med hørselsutfordringer.

Hva angår den siste delen av dette punktet i representantforslaget, mener TiA at det vil være uheldig å se bort fra Nav tolketjenestens tolkefaglige kompetanse når det gjelder tildelingen av tolk. Forutsatt at tolketjenesten får de nødvendige ressurser og samtidig forpliktes til å følge opp sin oppgave med å levere "rett tolk til rett tid", mener vi at Nav tolketjenesten er rett instans til å sørge for at innbyggere med rett til tolk i henhold til folketrygdloven får den beste tolken etter sitt behov og sin situasjon. Samtidig mener vi at det er viktig at rettighetsinnehaveren blir hørt ved valg/tildeling av tolk. Men for å unngå uheldige effekter, subjektive oppfattelser av personlige egenskaper og for nære tilknytninger mellom tolk og rettighetsinnehaver, mener vi at det må være Nav tolketjenesten som her må ha det siste og avgjørende ordet.